

Porkoláb Patrícia Fanni¹⁰

KKV források lehívása a V4 országokban – azonosságok és eltérések

A kkv szektor meghatározó szereplője minden gazdaságnak, azonban versenyképességük és fejlődésük tekintetében szükségük van külső támogatásokra. Az Európai Unió a tagországok számára az egymáshoz való felzárkózás érdekében különféle alapokon keresztül nyújt támogatásokat, így a kkv szektor is a célcsoportok között jelenik meg. Jelen tanulmányban a Visegrádi országokban a kkv szektor támogatására irányuló operatív programok dokumentumai kerülnek összehasonlításra két tervezési időszakban, 2007-2013 és 2014-2020.

Kulcsszavak: KKV, operatív program, Visegrádi országok

JEL-kód: O21, R11, R28

SME funding in the V4 countries – similarities and differences

The Visegrád countries share a common historical and economic background, as well as a cooperation framework established in the 1990s to pursue shared objectives. Historical events have had a significant impact on all four countries and continue to influence their present-day situations. This is also true for the small and medium-sized enterprise (SME) sector operating within these countries. In terms of competitiveness and development, SMEs require external support, which they can access—indirectly—through funding opportunities provided by the European Union. These opportunities are channelled through various operational programmes, tailored to each country's economic context and future strategic goals.

This study examines the operational programme documents affecting the SME sector across two programming periods, 2007–2013 and 2014–2020, based on a defined set of analytical criteria. Based on the eight programme documents reviewed across the two cycles, it can be concluded that all four countries aimed to modernise their national economies and strengthen research, development, and innovation (R&D&I) activities. During the planning process, each country considered its specific circumstances and adapted its strategic priorities accordingly in the next period. The number and breakdown of priority axes also followed this logic. Overall, no significant structural differences were found among the countries' documents, as both the main objectives and the defined priorities were formulated in a largely similar manner.

JEL-code O21, R11, R28

<https://doi.org/10.32976/stratfuz.2025.25>

Bevezetés

Az 1990-es években a közép-és kelet-európai¹¹ régióban végbemenő rendszerváltozást követően egyre többen kezdtek saját vállalkozás alapításába, növekedni kezdett a kis-és középvállalati szektor. Versenyképességük és fejlődésük tekintetében szükségük van külső támogatásokra. A 2004-es Európai Unióhoz való csatlakozást követően a Visegrádi országok, vagyis Lengyelország, Cseh Köztársaság, Szlovákia és Magyarország számára is megnyíltak a strukturális alapok támogatási forrásai, amelyek a kkv szektor számára is kínálnak elérhető forrásokat. Ahogy bővült az Európai Unió, úgy nőtték a társadalmi, gazdasági, fejlettségbeli különbségek az érintett tagországok, régiók között. Ennek kezelésére jött létre regionális és kohéziós politika. Ez a területi

¹⁰ PhD hallgató, Pannon Egyetem Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola
email cím: porkolab.patricia.fanni@gtk.uni-pannon.hu

¹¹ A közép- és kelet-európai térséget történelmi régiónak tekinthetjük, a térség országainak sajátos történelmi fejlődése következtében, amely már a 15-16. századtól kezdődött. Ide tartozik a földrajzi felfedezésekből való kimaradás, világ gazdaság perifériává válása, késői iparforradalmak, világháborúk hatásai, Szovjetunió politikai érdekszférájának kiterjesztése. A térséghez 20 állam sorolható, amelyeket a közös szocialista múlt köt össze (Bernek, 2018).

kohézió az EU stratégiájában, valamint az országok stratégiájában is jelen van. Számos kutatással találkozhatunk a konvergencia régiók felzárkózásával kapcsolatosan, azonban, hogy ezekben a régiókban az Európai Unió által nyújtott támogatások a kis- és középvállalati szektorra milyen hatással van, már kevesebbet. A kkv szektor meghatározó szereplője minden gazdaságnak, így a téma aktualitása megkérdőjelezhetetlen. Jelen tanulmányomban célom, hogy összehasonlítsam a Visegrádi országokban a kkv szektornak nyújtott támogatások operatív programjainak dokumentumait. Az összehasonlítás során egy kialakított szempontrendszer mentén vizsgálom a dokumentumokat, majd értékelem a megjelenő hasonlóságokat, esetlegesen eltéréseket.

A kis- és középvállalati szektor jelentősége az Unióban, helyzete a V4 országokban

Közép- és Kelet-Európa országait sajátos történelmi fejlődés köti össze, amelynek tényezője a közös szocialista múlt (Bernek, 2018). A szocialista rendszerről a kapitalizmusra való áttérés nem csupán a gazdasági struktúra átalakulását jelentette, hanem a magánvállalkozásokhoz fűződő társadalmi és politikai attitűdök radikális változását is. Az addig tiltott vagy illegálisnak tekintett magánszektorbeli vállalkozás jogilag elfogadottá és a gazdasági fejlődés alapvető pillérévé vált (Ovaska & Sobel, 2005).

Ma már a mikro-, kis- és középvállalkozások minden gazdaság alapvető hajtóerejét jelentik. Számukat tekintve az összes vállalkozás 98–99%-át teszik ki, és a munkaerőpiacon is meghatározó szerepet töltenek be, hiszen a foglalkoztatottak több mint kétharmadát alkalmazzák. A nemzetgazdaságban előállított hozzáadott érték több mint felét ezek a vállalkozások adják (Cusmano, et al., 2018). Társadalmi jelentőségük is kiemelkedő: hozzájárulnak a leszakadó régiók felzárkóztatásához, valamint elősegítik a társadalmi igazságosság érvényesülését (Meyer & De Jongh, 2018). Az Európai Unió egységes kritériumrendszert határozott meg a mikro-, kis- és középvállalkozások (kkv-k) fogalmi meghatározására, amely valamennyi tagállamra, így a csatlakozott országokra is érvényes. A besorolás alapjául két fő tényező szolgál: az éves átlagos alkalmazotti létszám, valamint a pénzügyi mutatók, nevezetesen az éves árbevétel és a mérlegfőösszeg.

A kis- és középvállalkozási (kkv) szektor jelentős szerepet tölt be, jóllehet termelékenysége és versenyképessége elmarad a nagyvállalatokétól. E tényezők következtében a gazdaságpolitikai döntéshozatalban ismételten napirendre kerül a kisvállalkozások támogatásának szükségessége, valamint helyzetük és növekedési potenciáljuk javításának lehetősége (Antal-Pomázi, 2011). Összességében fejlődési szempontból kiemelkedő jelentőséggel bírnak, mivel egyszerre járulnak hozzá a gazdasági növekedés előmozdításához és a társadalmi jólét kiegyensúlyozottabb elosztásához. A jelenlegi becslések alapján 2030-ig világszerte mintegy 600 millió új munkahely létrehozására lesz szükség a globálisan növekvő munkaerő felszívásához. E kihívásra reagálva a kis- és középvállalkozások fejlesztése számos kormány számára stratégiai prioritássá vált. A finanszírozási forrásokhoz való hozzáférés azonban továbbra is a kkv-k növekedésének egyik legjelentősebb akadályát jelenti. Ez a tényező is azok közé tartozik, amely a feltörekvő piacokon és a fejlődő országokban akadályozza a vállalkozások növekedését (World Bank Group, 2019). Kiemelt akadályozó tényező még a versenyhelyzet, valamint a termelési és munkaerőköltségek (Erkko, 2016). A kkv szektor hátrányban van a nagyobb vállalatokkal szemben, amely hátrányok a következők:

- A kis- és középvállalkozások gyakran alultőkésítettek, és számukra a hitelhez jutás is jelentősen nehezebb, mint a nagyobb vállalatok esetében.
- Korlátozott humán erőforrás-kapacitásai miatt nehezebben alkalmazkodnak a jogszabályi és szabályozói környezet változásaihoz, szemben a nagyvállalatokkal, amelyek kiterjedt jogi és pénzügyi szakértői háttérrel rendelkeznek. A szakképzett munkaerő hiánya ugyanakkor a külpiazi jelenlétüket, exporttevékenységüket is visszafogja.
- E körülmények következményeként a kkv-k jellemzően információhiánnyal küzdenek, így kevésbé tájékozottak és versenyképesek a nagyobb piaci szereplőkhöz képest.

- Emellett a helyi piacokon korlátozott árképzési lehetőségeik vannak, szemben a nemzetközi vállalatokkal, amelyek mind a centrum, mind a periférikus piacokon jelen vannak, és nagyobb árrugalmassággal rendelkeznek (Árva, et al., 2018).

A kkv szektor előnye, hogy jelentős szerepet vállal a helyi és regionális gazdaságok fejlődésében. A nagyobb vállalatok nincsenek jelen kisebb térségekben, a kisebb vállalatok azonban itt is jelen vannak és jelentősen hozzá tudnak járulni a helyi gazdaság fejlesztéséhez. Az Európai Unió fejlesztéspolitikája elsősorban a lemaradó térségek felzárkóztatását célozza, ennek következtében a kisvállalkozások támogatása jellemzően regionális megközelítésben valósul meg (Kállay, 2003). A gazdaságpolitika egyre aktívabban támogatja a kkv-k fejlesztését és forráshoz jutását. A finanszírozás különféle formákban valósul meg: kamattámogatások, vissza nem térítendő támogatások (elsősorban operatív programokon keresztül), mikrohitelek, valamint banki hitelekhez kapcsolódó garanciavállalások révén (KSH, 2011). A kis- és középvállalkozások számára elérhető uniós fejlesztési források kulcsszerepet játszanak a támogatási rendszerben, különösen a strukturális és beruházási alapok révén. Ezek a források nemcsak pénzügyi segítséget nyújtanak, hanem hozzájárulnak a versenyképesség növeléséhez, az innováció ösztönzéséhez és a foglalkoztatás bővítéséhez, különösen a hátrányos helyzetű térségekben (Európai Bizottság, 2019).

A kkv szektor támogatása a Visegrádi országokban is jelentős, mivel fontosságuk ezekben az országokban is megkérdőjelezhetetlen, 99,9%-át teszik ki a vállalati szektornak. Fejlődési tendenciákat tekintve leginkább a szolgáltatási szektor kezd előtérbe kerülni, az információ és kommunikáció, valamint a kulturális és kreatív iparágak ökoszisztémája fog növekedni várhatóan az előrejelzések szerint. Foglalkoztatásban betöltött szerepe a kkv szektornak szintén jelentős, 2023-2024 között Csehországban és Lengyelországban ugyan csak 0,2%-kal nőtt csak, de összességében 68% és 65% felett van, Szlovákiában 0,4%-kal nőtt és összességében 74% feletti az összfoglalkoztatotti létszám, míg Magyarország esetében ugyan csökkent 0,1%-kal, de a vállalati szektort tekintve még 70% feletti ez az érték (European Commission, 2025). Az 1. táblázat szemléletli a vállalati szektor méreteit a V4 országokban.

1. táblázat Vállalkozások száma a V4 országokban
Table 1: Number of enterprises in the V4 countries

	Csehország	Lengyelország	Magyarország	Szlovákia
<i>Mikro (0-9 fő)</i>	1 097 528	2 136 810	672 095	581 420
<i>Kis (10-49 fő)</i>	34 173	84 850	29 783	11 775
<i>Közepes (50-249 fő)</i>	6 926	14 366	4 502	2 313
<i>KKV (0-249 fő)</i>	1 138 627	2 236 026	706 380	595 508
<i>Nagyvállalat (250+ fő)</i>	1 622	3 309	949	557

Forrás: saját szerkesztés (European Commission, 2025) alapján

A vállalkozási környezetre sok tényező hatással van, a működés során fontos a vállalkozást érintő adók, adózási szabályok ismerete. Az adók közül a társasági adó és az általános forgalmi adó mértékét hasonlítom össze a Visegrádi országokban, hiszen ez is befolyásoló a működés során. Magyarországon a társasági adó mértéke a pozitív adóalap 9%-a. Az általános forgalmi adó az értékesített termékek, nyújtott szolgáltatások általános adómértéke 27% (de vannak kedvezményes, speciális esetek 0, 5, 18%-os) (NAV, 2025). Lengyelországban a társasági adó általánosan 19% (kis adófizetők esetében 9%, ha éves árbevétel <2 millió euró vagy induló cégek), az ÁFA általánosan 23% (kedvezményes adókulcs: 0, 5, 8% meghatározott speciális esetekben) (Moore Global, 2024a). A Cseh Köztársaságban 2024-től kezdve a társasági adó 21% (korábban 19% volt), az ÁFA általánosan 21% (kedvezményes esetben 10 és 15%) (Moore Global, 2024b) (PwC Czech Republic, 2025). Szlovákiában a társasági adó mértéke függ a bevételtől: 24% ha

éves árbevétel >5 millió euró; 21% ha éves árbevétel 100 ezer - 5 millió között mozog; 10% ha az árbevétel <100 ezer euró. Az Áfa általános kulcsa 23% (kedvezményes esetben 5 vagy 19%) (Accace Circle, 2025). Ezen adók figyelembevételével az alacsonyabb társasági adó kedvezőbb a vállalkozások számára nyereség szinten, azonban a magasabb ÁFA fogyasztói oldalon magasabb árakat okozhat. Lengyelországban az induló vállalkozásoknak kedvezményes adó mértéket határoztak meg, Szlovákiában pedig a bevétel függvényében határozták meg, mindez kedvezően hathat a vállalkozások számára. Ezáltal látható, hogy az adóterhek mértéke és szerkezete közvetlenül befolyásolja a vállalkozások nyereségét és piaci versenyképességét. Ugyanakkor a kedvezőbb adókulcsok mellett is szükséges a fejlődéshez és innovációhoz olyan pénzügyi források bevonása, amelyek csökkentik a saját tőke vagy a piaci hitelek igénybevételének kockázatát. Ebben kiemelt szerepet játszanak az európai uniós fejlesztési források, amelyek célzottan támogatják a KKV-k beruházásait, technológiai fejlesztéseit és piacra jutását. Az uniós támogatások – az adópolitika mellett – így a vállalkozási környezet meghatározó tényezőivé válnak, különösen a visegrádi országokban, ahol a KKV-szektor a gazdaság gerincét adja.

Európai Unió felzárkózását segítő fejlesztési forrásai

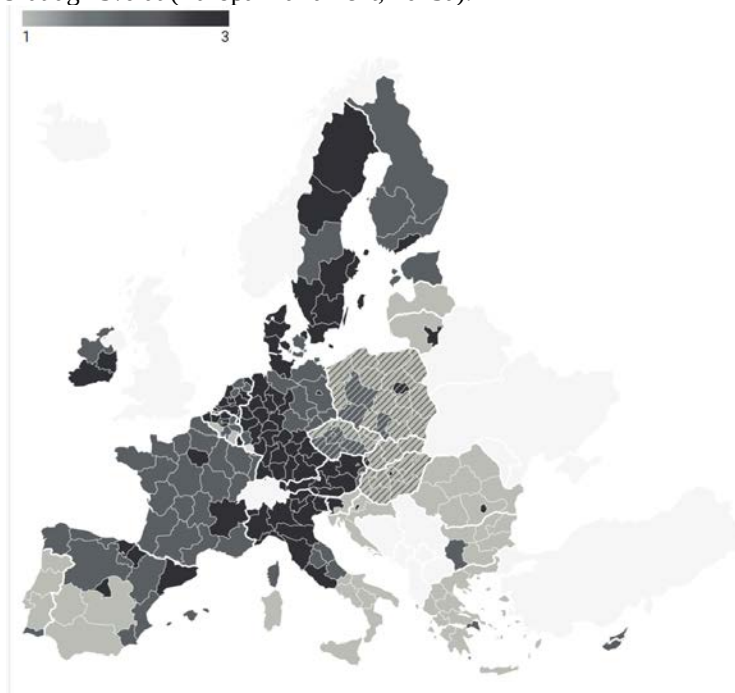
Az Európai Unió kohéziós politikájára fordított források elsődleges célja a tagállamok jóléti szintjei közötti konvergencia előmozdítása. E források az uniós költségvetés második legnagyobb kiadási tételét képezik, így felhasználásuk értékelése kiemelt jelentőséggel bír (Gouveia, et al., 2021). Az Európai Unió a kohéziós politika keretében több pénzügyi alapot is működtet, amelyek célja a tagállamok közötti fejlettségbeli különbségek mérséklése, a gazdasági növekedés ösztönzése és a foglalkoztatás bővítése. E források kiemelten támogatják a kis- és középvállalkozások versenyképességének javítását, különösen a kevésbé fejlett régiókban (Wostner & Šlander, 2009) (Európai Parlament, 2025b).

A kohéziós politika az Európai Unió decentralizált politikái közé tartozik, amelynek végrehajtásáért az unió és a tagállamok együttes felelősséggel rendelkeznek. Ennek megfelelően a stratégiai és pénzügyi döntések meghozatala nem kizárólag az Európai Bizottság hatáskörébe tartozik, hanem bizonyos keretek között a tagállamok is részt vesznek ezekben a folyamatokban. Az uniós jogszabályok szabályozzák a források felhasználásának kereteit, így a tagállamok kizárólag ezen előírások betartása mellett jogosultak az uniós támogatások lehívására. A támogatási projektek és kedvezményezett kiválasztása, valamint a források tényleges felhasználása a tagállamok és azok intézményeinek hatáskörébe tartozik. Tekintettel a politika jelentős regionális dimenziójára, korábban strukturális vagy regionális politikaként ismerték, míg az utóbbi időben inkább a kohéziós politika elnevezés vált általánossá. Az Európai Unió regionális politikája keretében kialakított támogatási eszközök egyben az uniós szintű versenyképesség és gazdasági növekedés előmozdításának eszközei is, hozzájárulva a 2000-ben megfogalmazott lisszaboni, valamint az egy évvel később elfogadott göteborgi stratégiai célok megvalósításához. A regionális különbségeket befolyásoló tényezők közül különösen az infrastruktúra és az emberi tőke területén meglévő eltérések játszanak meghatározó szerepet egy-egy régió versenyképességében. Az infrastrukturális feltételek, az emberi erőforrások minősége, a kutatás-fejlesztési színvonal, valamint ezek együttes hatásaként a régió tökevonzó képessége mind olyan kritériumok, amelyek alapvetően meghatározzák egy régió fejlettségi szintjét és fejlődési kilátásait (HÉTFÁ Kutatóintézet, 2016). Az Európai Strukturális és Beruházási Alapok az Európai Unió politikájának alapvető eszközei az uniós célkitűzések megvalósításához. Az strukturális alapok fő céljai közé tartozik a vállalkozásfejlesztés támogatása, valamint az üzleti innovációs kezdeményezések ösztönzése, elsősorban az Európai Regionális Fejlesztési Alapon keresztül. Az alap támogatási formában nyújt pénzügyi segítséget a tagállamok és azok régiói számára gazdasági helyzetük alapján, elsősorban az adott régió GDP-je alapján meghatározva a támogatás mértékét (Brzakova & Pridalova, 2016). Az Európai Regionális Fejlesztési Alapnak (ERFA) két kiemelt célkitűzése van:

- Beruházás a növekedésbe és foglalkoztatásba – ennek keretében az alap a munkaerőpiac megerősítését, valamint a regionális gazdaságok versenyképességének javítását szolgálja.
- Európai területi együttműködés előmozdítása – célja a határokon átnyúló, transznacionális és interregionális együttműködések erősítése az Európai Unió területén belül.

Az ERFA első célkitűzésére – a növekedésbe és foglalkoztatásba történő beruházásra – elkülönített forrásokat az Európai Unió három régiókatóriája között osztják fel, a gazdasági fejlettség szintje alapján. A besorolás alapját az adott régió egy főre jutó bruttó hazai terméke (GDP) képezi az uniós átlaghoz viszonyítva:

- Legfejlettebb régiók: ahol az egy főre jutó GDP meghaladja az EU-átlag 100%-át;
- Átmeneti régiók: ahol az egy főre jutó GDP az EU-átlag 75% és 100% közé esik;
- Legkevésbé fejlett régiók (konvergencia régiók): ahol az egy főre jutó GDP nem éri el az EU-átlag 75%-át (Európai Parlament, 2025a).

1. ábra A NUTS2 szintű régiók fejlettsége
forrás: saját szerkesztés (Eurostat, 2025) adatok alapján

Figure 1: Development Level of NUTS2 Regions

Source: Author's own compilation (Eurostat, 2025) based on data

A konvergencia régiók tehát olyan térségek, amelyek gazdasági fejlettsége az uniós átlaghoz képest alacsonyabb, ezért kiemelt támogatásban részesülnek a kohéziós politika keretében. Ezek a régiók a felzárkóztatási politika fő kedvezményezettjei, ahol a támogatások elsősorban a gazdasági szerkezet megerősítését, a foglalkoztatás bővítését és az infrastruktúra fejlesztését célozzák. A szakirodalom szerint a konvergencia régiók támogatása kulcsfontosságú az EU hosszú távú kohéziós és növekedési céljainak elérésében, ugyanakkor a források felhasználásának hatékonysága régióként jelentős eltérést mutat (Goecke & Hüther, 2016) (Becker, et al., 2018). Az összehangolt regionális statisztikák gyűjtésének, összeállításának és terjesztésének elősegítése érdekében az EU bevezette a NUTS-osztályozási rendszert. Az 1059/2003/EK rendelettel létrehozott egységes jogi keret hosszú távon garantálja a regionális statisztikák megbízhatóságát

és összehasonlíthatóságát. A területi egységek meghatározása elsősorban a tagállamokon belüli közigazgatási egységeken alapul. Hierarchikusan felépülő rendszer, melyet a népességszám alapján határoznak le (Európai Parlament, 2025c).

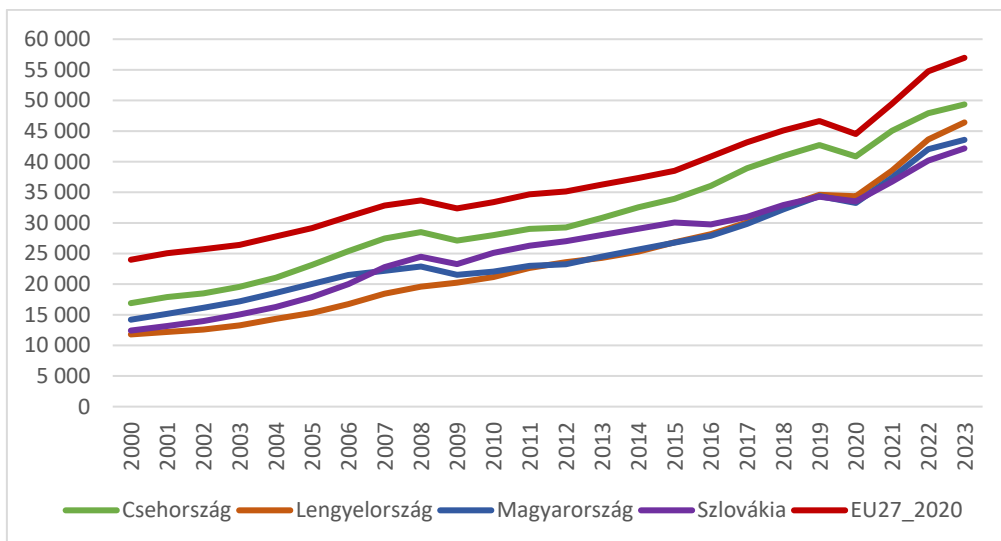
Tehát a regionális támogatásokat a NUTS2 szintű régiók vehetik igénybe, a vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó bruttó hazai össztermék alapján kerülnek az egyes régiók besorolásra a fejlettség tekintetében (Gergics, 2023). Látható az 1. ábrán, hogy a jelenlegi tervezési időszakban hogyan is néz ki az Európai Unióban a NUTS2 szinten kialakított régiók fejlettsége. A nyugati, illetve az északi területen lévő régiók a fejlettebbek, míg a Visegrádi országokban ezen régiók kevésbé fejlett kategóriába tartoznak, kivéve a fővárosi régiókat.

Visegrádi országok fejlettségi szintje

A kis- és középvállalkozások (KKV-k) szerepe a gazdasági növekedés és a foglalkoztatás szempontjából meghatározó az Európai Unióban, és különösen fontos a felzárkózó gazdaságokban, mint amilyenek a visegrádi országok. A KKV-szektor vizsgálatát célszerű nemcsak országos, hanem regionális szinten is elvégezni, mivel a gazdasági aktivitás, a fejlettségi szintek és a strukturális adottságok jelentős területi különbségeket mutatnak. Az uniós kohéziós politika is a NUTS2 szintet tekinteti alapegységnek a forráselosztásban és a fejlettségi különbségek mérésében, ezért a régiók elemzése nélkülözhetetlen ahhoz, hogy pontos képet kapjunk a KKV-szektor fejlődési lehetőségeiről. A regionális vizsgálat lehetővé teszi annak megértését, hogy a KKV-k hogyan járulnak hozzá az egyes országok gazdasági teljesítményéhez, és hogy a területi különbségek miként befolyásolják versenyképességüket. Ez azért is indokolt, mert a Visegrádi országokban a gazdasági fejlettség területi dimenziói – például a fővárosi régiók kiemelkedő teljesítménye a kevésbé fejlett vidéki térségekhez képest – alapvetően meghatározzák a konvergencia folyamatokat. Így a KKV-szektor vizsgálata NUTS2 szinten hozzájárul a regionális különbségek azonosításához, valamint ahhoz, hogy megértsük a visegrádi országok gazdasági integrációjának és felzárkózásának dinamikáját.

A V4-ek (Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia) 1991-ben hozták létre együttműködésüket, hogy támogassák a rendszerváltás utáni demokratikus és piacgazdasági fejlődést, valamint erősítsék kapcsolataikat. Ez a kormányzati szintű együttműködés elősegítette a NATO-hoz és az EU-hoz való csatlakozásukat is (Hideg, 2017). A Visegrádi együttműködés tulajdonképpen ugyanazért alakult ki, mint a Benelux államok együttműködése: együttesen nagyobb súllyal szerepelnek a világgazdaságban és a világpolitikában (Kiss, 2020).

A régiók fejlettségi szintjének meghatározásának alapját az egy főre jutó bruttó hazai össztermék vásárlóerő-paritáson számított értéke adja. Ezt alapul véve összehasonlítva a 4 ország fejlődésének alakulását egymáshoz, valamint az EU27-hez viszonyítva az alábbi ábrán látható. Lengyelország indult legalacsonyabb szintről, de itt figyelhető meg a legmagasabb fejlődés, Magyarországon és Szlovákiában ez a fejlődési út kevésbé ível felfele, a kezdeti intenzívebb fejlődés lassabb ütemet vett fel. Míg Csehország indult a legmagasabb fejlettségi szintről a négy ország tekintetében, ezt a pozícióját meg is őrizte, de a legmagasabb fejlődést Lengyelország érte el. Azonban mindegyik ország az EU27 ország átlagához viszonyítva elmaradásban van (2. ábra).

2. ábra Egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritás alapján (USD)
forrás: saját szerkesztés KSH adatok alapján

Figure 2: GDP per Capita Based on Purchasing Power Parity (USD)

Az országokat más, különböző mutatók alapján is igyekeznek vizsgálni, összehasonlítani. Kiemelném még a State of the Future Index-et (SOFI), amely a jelenlegi állapotból következtet, jelez előre. Az index különböző változókat kombinál egy indikátorba, képes előre jelezni mely változó okoz változást a jövőben. A SOFI is alkalmazható országok összehasonlítására. A V4-ek esetében ugyan a vizsgált 26 indikátor esetében fedezhetők fel különbségek, de a jövőbeni kihívások nagyon hasonló eredményeket mutatnak (Jutkiewicz & Nosarzewski, 2015). Másik kutatásban JKB- indexet vették alapul: három dimenzióból áll össze, amely a fejlődés három irányát mutatja: J, azaz a jövőbeli potenciál; K, azaz a külső potenciál; B, azaz a belső potenciál. A JKB-indexek célja az intézményi tényezők azonosítása, amelyek a vizsgált országok gazdasági-társadalmi fejlődési mintáit meghatározzák, és ezek alapján gazdaságpolitikai ajánlások megfogalmazása a világgazdasági integráció elősegítésére (Bartha, et al., 2013). Bartha és Sáfránné Gubik (2013) tanulmányukban ezen index alapján végzett klaszterezést, ahol azt az eredményt kapták, hogy a Visegrádi országok ezen tényezőcsoport figyelembevételével egy klaszterbe tartoznak, amely klaszternél a vizsgált időintervallumban a külső potenciál volt kiemelkedő (Bartha & Sáfránné Gubik, 2013).

A Visegrádi országok elemzése kedvelt terület a társadalomtudományok területén, és ezen mutatószámok is igazolni tudják, hogy ezen országokat érdemes együttesen vizsgálni, köztük lévő hasonlóságokat, eltéréseket megfigyelni.

Anyag és módszer

A kutatás célja a 2007–2013 és 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési ciklusok operatív programjainak – különös tekintettel a kkv szektor támogatását célzó programokra – tartalmi összehasonlítása. A vizsgálat fókuszában négy közép-európai ország: Magyarország, Csehország, Lengyelország és Szlovákia egy-egy programja áll, mindkét programozási időszakra (pl. GOP, GINOP, OPEI, PO IG, OP KaHR stb.). A feldolgozott dokumentumok mindegyike az adott ország nemzeti fejlesztéspolitikai intézményeinek hivatalos forrásából származik, és az Európai Bizottság által jóváhagyott, teljes terjedelmű programváltozatot képviseli. A szöveges tartalmak elemzését kizárólag a dokumentumok belső struktúrájára és tartalmi megállapításaira alapoztam.

A tanulmány kvalitatív tartalomelemzési módszert alkalmazott, amelynek során egységes szempontok mentén került sor a programdokumentumok vizsgálatára. Az összehasonlíthatóság biztosítása érdekében az elemzési szempontokat előzetesen rögzítettem, és minden dokumentum esetében azonos struktúra szerint dolgoztam fel az alábbi tématerületeket:

- Átfogó és specifikus célkitűzések – a programstruktúra stratégiai célrendszere
- Prioritási tengelyek és forrásallokáció – a beavatkozási logika, valamint a költségvetési súlypontok bemutatása
- Célcsoportok és területi hatály – a kedvezményezettek köre és földrajzi lefedettség
- Partnerségi mechanizmusok és egyeztetési folyamatok – a társadalmi, szakmai, intézményi részvétel mértéke
- Helyzetelemzés és SWOT – a program megalapozását szolgáló háttérelmzések és kulcsdiagnózisok
- Horizontális szempontok érvényesülése – esélyegyenlőség, fenntarthatóság, digitalizáció, stb.

Az elemzés során minden egyes szemponthoz kapcsolódóan az adott program dokumentumából származó szövegrészletek kerültek feldolgozásra. Az elemzési szakasz célja az volt, hogy feltárja a programok közötti tematikus és strukturális hasonlóságokat, illetve eltéréseket, továbbá megvilágítsa a nemzeti fejlesztéspolitikai súlypontok időbeli és országonkénti változásait. Az egyedi elemzések eredményeit egységesített, tömör szöveges összefoglalókon keresztül kerül bemutatásra, amely lehetővé teszi a négy ország programjainak kvalitatív összevetését.

KKV szektort támogató operatív programok összehasonlítása

A kis- és középvállalkozások számára különféle támogatások elérhetőek az Unióban, valamint nemzeti szinten is. Jelen tanulmányban azon Unió által nyújtott támogatások kerülnek kiemelésre, amelyek a vizsgált négy országban 2007-től kezdődő tervezési időszakokban operatív programokon keresztül volt elérhető a vállalkozások számára. Az Unió források az egyes országok Fejlesztési tervén, azon belül is operatív programokon keresztül juthat el kedvezményezettekig, a fejlesztések megvalósítóikhoz.

A Visegrádi országokban lévő kkv szektor 17,31%-a az EU27-ben lévő összes kkv tekintetében. 2022-es adatok alapján legnagyobb számban Lengyelországban található meg (2 672 267), Majd Csehország (1 290 669), Magyarország (975 969) és végül Szlovákia (635 126) következik (Eurostat, 2022). Tehát számosságukat tekintve jelentősök az országok gazdaságában. A 2004–2020 közötti időszakban Lengyelország, Csehország, Szlovákia és Magyarország mind különböző operatív programokat alkalmazott a gazdaságfejlesztés és a vállalkozások támogatása érdekében.

Lengyelországban először a Vállalkozások Versenyképességét Növelő Ágazati Operatív Program, majd az Innovatív Gazdaság (POIG), később pedig az Intelligens Növekedés Operatív Program (POIR) került bevezetésre. **Csehország** hasonlóan három ütemben hajtotta végre a fejlesztéseket: az Ipar és Vállalkozás (OPIE), a Vállalkozás és Innováció (OPEI), majd a Vállalkozás és Innováció a Versenyképességért (OPEIC) programokon keresztül. **Szlovákia** 2004–2006 között az Ipar és Szolgáltatások (SOP PS) programmal kezdte meg a fejlesztéseket, majd a Versenyképesség és gazdasági növekedés (OP KaHR) és az Kutatási és Innovációs Operatív Program (OP VaI) követték. **Magyarországon** előbb a Gazdasági Versenyképesség Operatív Program (GVOP), aztán a Gazdaságfejlesztési Operatív Program (GOP), végül pedig a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP) határozta meg a gazdaságélénkítő fejlesztések irányait. Ezek azok az operatív programok az országok tekintetében, amelyeknél külön prioritásként jelent meg a kkv szektor támogatása. Fontosnak tartom elemezni és összehasonlítani ezen dokumentációkat, mivel a támogatási folyamatnak úgymond az elején található lépés, elengedhetetlennek gondolom ezen okmányok ismeretét, hogy milyen módon is tervezik támogatni a kkv szektort, hogyan épülnek fel. A 2004–2006 közötti operatív programok nem kerülnek összehasonlításra, mivel az Unió tervezési időszaknak csak a végét fedi le, nem

takar teljes időszakot. Tehát először a 2007-2013-as időszak között lévő már említett operatív programokat hasonlítom össze.

Magyarországon GOP prioritásai között szerepelt kkv szektor támogatása. A GOP fő célja *a magyar gazdaság tartós növekedésének elősegítése, a produktív szektor versenyképességének és a tartós növekedési tényezőknek az erősítése révén* (Magyar Köztársaság Kormánya, 2007). Ennek megalapozása érdekében négy specifikus célt jelöltek meg: a kutatás-fejlesztés és innováció ösztönzése, vállalkozások komplex fejlesztése/erősítése, üzleti környezet fejlesztése, valamint a kkv szektor finanszírozáshoz való hozzáféréseinek elősegítése. A keretösszeg 3.363 millió euró volt, amely öt prioritási tengely mentén került felosztásra (K+F és innováció a versenyképességért 29,5%, A vállalkozások (kiemelten a kkv-k) komplex fejlesztése 39,1%, A modern üzleti környezet erősítése 6,7%, Pénzügyi eszközök 21,6%, Technikai segítségnyújtás 3,1%). A GOP területi hatályt tekintve a Közép-Magyarországi régióra nem vonatkozott. Az operatív program összeállításában a partnerség elve kiemelkedően jelen van, hiszen széles körű szakmai és társadalmi egyeztetés történt, szakmai szövetségek, kamarák, önkormányzatok bevonásával. Az ország helyzetét tekintve jelentős az ipari bázis és kedvező a földrajzi elhelyezkedése, azonban alacsony a K+F+I ráfordítás, kiemelten fontos az EU-források és befektetőknek a bevonása, mivel az egyik legnagyobb veszélyt a pénzügyi forráshiány jelenti. Horizontális szempontoknál kiemelendő az esélyegyenlőségre fektetett hangsúly, valamint a környezeti hatások figyelembevétele minden pályázatnál és az elmaradott térségeknek a preferenciája (Magyar Köztársaság Kormánya, 2007).

A Cseh Köztársaságban a Vállalkozás és Innováció Operatív Program (OPEI) által került fókuszba a kkv szektor a konvergencia régiókban Prága kivételével. Fő célkitűzése, hogy növelje a cseh gazdaság versenyképességét, és az ipari és szolgáltatási ágazatok innovációs teljesítményét közelítse az EU vezető ipari tagállamainak szintjéhez, amely igazodik a nemzeti referenciakeret stratégiájához (Versenyképes cseh gazdaság). Specifikus célok között megjelenik a vállalkozásfejlesztés, K+F+I hasznosításának növelése, támogatása, valamint az üzleti környezet javítása. A keretösszeg 3 120 millió euró, a Programon belül hét prioritási tengelyt határoztak meg (1. Cégek alapítása 0,094%, 2. A cégek fejlődése 32,34%, 3. Hatékony energia 10,2%, 4. Innováció 29,6%, 5. Vállalkozási és innovációs környezet 24,07%, 6. Vállalkozásfejlesztési szolgáltatások 1,84%, 7. Technikai segítségnyújtás 1,85%). A partnerség elve is jelentősen megjelenik, számos érdekelt fél vett részt, köztük regionális hatóságok, üzleti szövetségek, szakszervezetek a program kidolgozásában. Szintén erős ipari bázissal rendelkezik, és alacsony a K+F+I ráfordítás, lehetőségként az EU források kiaknázását jelölték meg. Horizontális szempontok között megjelenik az esélyegyenlőség, fenntarthatóság, valamint IKT kiemelt támogatása (Cseh Köztársaság, 2007).

Lengyelországban a program fő célkitűzése *a lengyel gazdaság innovációs szintjének növelése*, minden konvergencia régióban. Ehhez kapcsolódóan megfogalmazott specifikus célok között szerepel az innováció növelése a vállalatoknál, K+F szférába (személyzet és infrastruktúra) történő beruházások, IKT eszközök használatának támogatása. A rendelkezésre álló forrásösszeg 8 658,13 millió euró. A program keretében kilenc prioritási tengelyt határoztak meg (1. Új technológiák kutatása és fejlesztése 14,95%, 2. K+F infrastruktúra 14,16%, 3. Tőkéhez való hozzáférés (innovációs tőke) 3,03%, 4. Beruházások innovatív vállalkozásokba 36,43%, 5. Az innováció terjesztése 4,37%, 6. Lengyel gazdaság nemzetközi piacon 4,03%, 7. E-közigazgatás 9,24%, 8. E-gazdaság 11,76%, 9. Technikai segítségnyújtás 2,03%). A program célcsoportjai között vannak az innovatív vállalkozások, különösen a kkv-k, kutatóintézetek, egyetemek. A partnerség elvének megfelelően itt is bevonásra kerültek minisztériumok, kutatóintézetek és egyéb szervezetek. Folyamatosan erősödik az országban a tudományos bázis, de még alacsony az innovációs ráfordítás. Az EU-s támogatások fontos az ország számára, de veszélyt jelent a képzett munkaerőnek az elvándorlása. Horizontális szempontok között szintén megjelenik az esélyegyenlőség, fenntarthatóság, és az e-gazdaság fejlesztése (Lengyel Köztársaság, 2007).

Szlovákiában ezen programjának célja *a fenntartható gazdasági növekedés és foglalkoztatás biztosítása*. A felhasználható támogatási forrás 772 millió euró. Ehhez itt csak négy prioritási

tengelyt határoztak meg (1. Innováció és versenyképesség növekedése 56%, 2. Energetika 21,87%, 3. Turizmus 19%, 4. Technikai segítségnyújtás 3,13%). Főcélcsoportok között a kkv szektor, turizmusban aktív vállalkozások és helyi önkormányzatok jelentek meg. A program egyeztetése szociális és gazdasági partnerekkel együttműködve valósult meg. Az országban szintén gyengeség az alacsony szintű innovációs kultúra, ehhez kapcsolódóan is szükségesek az EU-s támogatások. Esélyegyenlőség, fenntarthatóság és információs társadalom fejlesztése horizontális prioritások között szerepel (Szlovák Köztársaság, 2007). A négy vizsgált ország operatív programjának összehasonlítását a 2. táblázat foglalja össze.

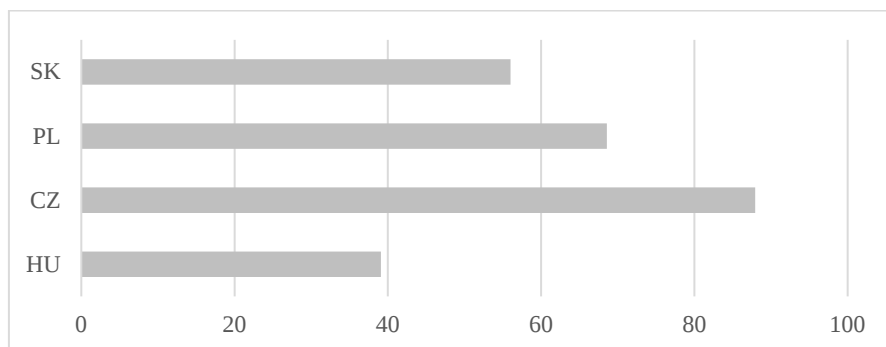
2. táblázat 2007-2013 Operatív programok összehasonlítása V4 országokban
Table 2: Comparison of Operational Programmes in the V4 Countries (2007–2013)

Szempont	Magyarország – GOP	Csehország – OPEI	Lengyelország – PO IG	Szlovákia – OP KaHR
Átfogó cél	Versenyképes gazdaság	Versenyképes ipar/szolgáltatás	Innováció növelése	Fenntartható növekedés, foglalkoztatás
Specifikus célok	K+F, KKV, üzleti környezet	Indítás, energia, innováció	IKT, tudás, munkahely	Innováció, energia, turizmus
Prioritások száma	5	7	9	4
Fő fókusz	KKV-fejlesztés	Innováció, KKV	K+F, export, IKT	KKV + energiahatékonyság + turizmus
Fő célcsoport	KKV-k, ipar	KKV-k, start-upok	Innovatív vállalatok	KKV-k, önkormányzatok, turisztikai szektor
Területi hatály	Országos (KMR kivétel)	Országos (Prága kivétel)	Teljes ország	Teljes ország
SWOT gyengeség	Alacsony innovációs aktivitás	K+F hiány, energiaintenzitás	Tudáshasznosítás, piaci hasznosítás	Alacsony innovációs kultúra, régiós szakadék
Horizontális szempontok	Esély, fenntarthatóság, kohézió	Fenntarthatóság, IKT	Esély, IKT, környezetbarát innováció	Roma integráció, fenntarthatóság, IKT
Partnerség	Szakmai és társadalmi egyeztetés	Kormány, kamarák, régiók	Minisztériumok, partnerek	Társadalmi partnerek

Forrás: saját szerkesztés OP, EPEI, PO IG, OP KaHR alapján

A négy vizsgált ország mindegyike az EU kohéziós politikájának keretében törekedett saját gazdasági szerkezetének modernizálására és innovációs képességének erősítésére a 2007–2013 közötti időszakban. Magyarország a KKV-szektor fejlesztésére és innováció ösztönzésére helyezte a hangsúlyt, míg Csehország célzottan támogatta az induló vállalkozásokat és az energiahatékonyságot. Lengyelország rendkívül komplex és széleskörű programot dolgozott ki, amelyben az IKT és export-orientáció kiemelt szerepet kapott. Szlovákia fókuszált programja a gazdasági versenyképességet, az energiahatékonyságot és a turizmus fejlesztését integrálta, különös figyelemmel a régiók közötti egyenlőtlenségek csökkentésére. A négy ország közös vonása a KKV-kra fókuszáló fejlesztéspolitika, az esélyegyenlőség és a fenntartható fejlődés

horizontális integrációja, valamint az uniós források hatékony lekötésére törekvő monitoringrendszerek bevezetése. A különbségek elsősorban a programok szerkezeti komplexitásában, célzott ágazati prioritásaiban és a területi fókuszban mutatkoznak meg a 2007-2013-as időszakban. Az alábbi ábrán pedig az látható, hogy hány százalékot terveztek fordítani a rendelkezésre álló támogatási összegből a kkv szektor támogatására. A 2014-2020-as időszakban megvalósult operatív programok összehasonlítását a 3. ábra foglalja össze.

3. ábra Támogatási arány a kkv szektor támogatására 2007-2013

forrás: saját szerkesztés

Figure 3: Share of Support for the SME Sector, 2007–2013

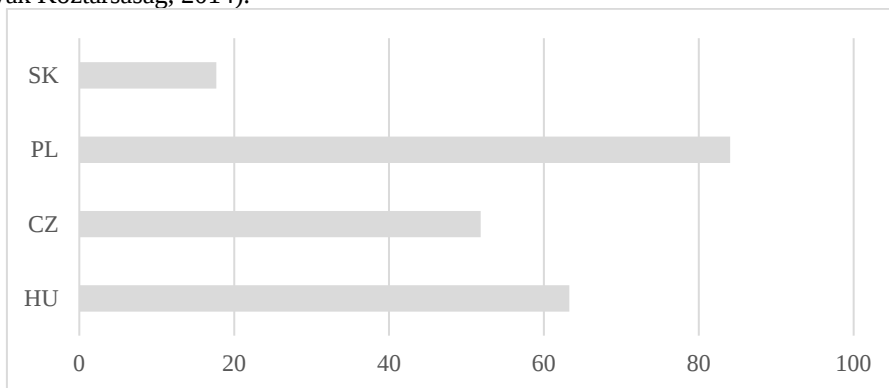
Magyarországon a GINOP általános célkitűzése a *fenntartható növekedés és a magas hozzáadott értékű termelés és a foglalkoztatás bővítése*. Ehhez kapcsolódóan részletesebb célok is kerültek megfogalmazásra: a gazdasági szereplők versenyképességének javítása és nemzetközi szerepvállalásuk fokozása, a foglalkoztatás növelése, az energia- és erőforrás-hatékonyság növelése, a társadalmi felzárkózási és népesedési kihívások kezelése, valamint a gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósítása. A támogatási összeg: 7 946 millió euró. Ezen operatív programnál már hét prioritási tengelyt határoztak meg a célok teljesítéséhez (1. KKV 17,03%, 2. K+F+I 18,2%, 3. Infokommunikációs fejlesztések 6%, 4. Energia 2,5%, 5. Foglalkoztatás és képzés 22,06%, 6. Turizmus 5,5%, 7. Technikai segítségnyújtás 28,31%). Célcsoportja a kkv szektor, emellett különösen a termelő szektor vállalkozásai, valamint leginkább a hátrányos helyzetű térségek, és munkanélküliek. A programmal kapcsolatosan lehetőség volt online véleményezésre, szakmai fórumokon való részvételre, illetve bevonásra kerültek szakmai és civil szervezetek is (Magyarország Kormánya, 2014).

Csehországban a következő operatív program célja versenyképes és fenntartható gazdaság kialakítása, beruházás a növekedésbe és a foglalkoztatásba. A rendelkezésre álló támogatási összeg 4 331 millió euró. E cél eléréséhez öt prioritási egységet határoztak meg (1. A kutatás és fejlesztés előmozdítása az innováció érdekében (31,23%), 2. A kkv-k vállalkozói készségeinek és versenyképességének fejlesztése (20,6%), 3. Hatékony energiagazdálkodás, az energetikai infrastruktúra és a megújuló energiaforrások fejlesztése, az új technológiák bevezetésének az energia- és másodlagos nyersanyaggazdálkodásban (23,49%), 4. Nagysebességű internet-hozzáférési hálózatok, valamint információs és kommunikációs technológiák fejlesztése (21,78%), 5. Technikai segítségnyújtás (2,9%). Erősségek között a K+F beruházások, valamint az innovációs központok számának növekedése megjelenik, azonban gyengeség a vállalkozói tőkéhez való jutás, továbbá a vállalatok és kutatóintézetek közötti együttműködés alacsony. A program főcélcsoportját a kkv-k képezik, de emellett megjelennek kutatóintézetek, helyi és regionális önkormányzatok is. Vállalkozói, civil szervezetek, önkormányzatok bevonásával került kialakításra. Továbbra is hangsúlyosan szerepel az esélyegyenlőség, fenntarthatóság, energiahatékonyság (Cseh Köztársaság, 2015).

Lengyelországban a POIR célja a lengyel gazdaság innovációs képességének növelése, elsősorban a vállalkozások K+F kiadásainak növelésén keresztül, hasonlóan az előző operatív programhoz.

Rendelkezésre álló forrásösszeg: 8 097 millió euró. A cél eléréséhez azonban a korábbi kilenc prioritás tengely helyett már csak ötöt határoztak meg (1. Vállalkozások K+F tevékenységének támogatása (44,7%), 2. Vállalkozások környezetének és kapacitásának támogatása K+F+I terén (12,11%), 3. Vállalkozások innovációjának támogatása (27,23%), 4. Tudományos-kutatási potenciál növelése (14,2%), 5. Technikai segítségnyújtás (1,76%)). Itt már megjelenik az erősségek között a magasabb szintű emberi erőforrás jelenléte a tudomány és a technológia területén, azonban továbbra is alacsony ebben az országban is a vállalatok és a tudományos szféra közötti együttműködés. A program főbb célcsoportja a kkv-k, kutatóintézetek. A dokumentum elkészítésekor széleskörű partnerségi konzultáció zajlott. Környezeti fenntarthatóság, esélyegyenlőség és innovációs rendszer fejlesztése jelenik meg a horizontális szempontok között (Lengyel Köztársaság, 2015).

Szlovákiában ezen időszakban a fő célkitűzése a szlovák gazdaság növekedése, hangsúlyt fektetve a K+F+I tevékenységekre, korábbi tapasztalatokra építve. Ehhez öt prioritási tengelyt határoztak meg, amelyeknél külön tengelyként szerepel a pozsonyi régió (1. A kutatás, fejlesztés és innováció támogatása (72,85%), 2. A kutatás, fejlesztés és innováció támogatása a pozsonyi régióban (6,37%), 3. kkv-k versenyképességének és növekedésének erősítése (16,61%), 4. A versenyképes kkv-k fejlesztése a pozsonyi régióban (1,09%), 5. Technikai segítségnyújtás (3,08%). Kiemelt célcsoportja a kkv szektor, de a hátrányos helyzetű lakosság is. A program tervezési szakaszában széles körű egyeztetés zajlott minisztériumok, önkormányzatok és szakmai szervezetek részvételével. Szintén megjelenik a fenntarthatóság, környezetvédelem és esélyegyenlőség (Szlovák Köztársaság, 2014).

4. ábra Támogatási arány a kkv szektor támogatására 2014-2020
forrás: saját szerkesztés

Figure 4: Share of Support for the SME Sector, 2014–2020

A vizsgált négy ország fejlesztéspolitikai programjai a 2014–2020-as ciklusban az uniós tematikus célkitűzésekhez illeszkedően, de saját nemzeti prioritásaikhoz igazítva kerültek kialakításra (4. ábra). A négy ország operatív programjai közös célként a gazdasági növekedés előmozdítását, a versenyképesség javítását és az innováció ösztönzését tűzték ki. Magyarország és Lengyelország programjai a foglalkoztatás bővítését és a magas hozzáadott értékű termelés erősítését helyezték előtérbe, míg Csehország és Szlovákia nagyobb hangsúlyt fektetett az innovációs ökoszisztémák fejlesztésére, különösen a K+F+I támogatására. Mind a négy ország célcsoportjai között meghatározó szerepet kaptak a kkv-k, valamint megjelentek a kutatóintézetek és hátrányos helyzetű térségek is. A prioritások eloszlása országonként eltért, de a fenntarthatóság, esélyegyenlőség és a partnerségi tervezés minden esetben kiemelt elemként jelent meg (3. táblázat).

3. táblázat 2014-2020 Operatív programok összehasonlítása V4 országokban
Table 3: Comparison of Operational Programmes in the V4 Countries (2014–2020)

Szempont	GINOP – Magyarország	POIR – Lengyelország	OPEIC – Csehország	OP VaI – Szlovákia
Átfogó cél	KKV-k versenyképessége, foglalkoztatás	Innováció ösztönzése, K+F beruházások	Tudásalapú gazdaság és fenntarthatóság	K+F+I, IKT, energetika hatékonysága
Prioritások száma	7 prioritási tengely	5 prioritási tengely	5 prioritási tengely	5 prioritási tengely
Fő fókusz	Vállalkozásfejlesztés, foglalkoztatás	K+F és innováció, klaszterek, versenyképesség	Innováció, energiahatékonyság, IKT	Versenyképesség, digitális infrastruktúra
Célcsoportok	KKV-k, inaktív lakosság, térségi szereplők	KKV-k, kutatóintézetek, klaszterek	KKV-k, kutatóhelyek, önkormányzatok	KKV-k és IKT-szereplők
SWOT gyengeség	Alacsony IKT-lefedettség, munkaerőhiány	Tudáskommercializáció hiányosságai	Gyenge K+F együttműködés, szellemi védelem	Alacsony IKT, digitális szakadék
Horizontális elvek	Esélyegyenlőség, fenntarthatóság	Környezetvédelem, társadalmi integráció	Energiahatékonyság, esélyegyenlőség	Környezetvédelem, akadálymentesítés
Partnerségi struktúra	Országos egyeztetések, 1200+ partner	40+ intézmény bevonásával	Minisztériumok, régiók, kamarák	Kormányzati, szakmai, önkormányzati szereplők

Forrás: saját szerkesztés GINOP, POIR, OPEIC, OP VaI alapján

A 2007–2013-as és 2014–2020-as ciklusokban több ezer projekt valósult meg a régióban, amelyek különböző területeken járultak hozzá a versenyképesség növeléséhez. Magyarországon például a GOP és a GINOP keretében támogatott projektek hozzájárultak a vállalkozások technológiai megújulásához, a K+F kapacitások bővítéséhez és az exportképesség javításához. Csehországban a támogatások révén nőtt a megújuló energia használata, míg Lengyelországban a POIG és POIR programok kiemelten segítettek az innovációs ökoszisztéma fejlődését, új kutatóintézeti együttműködések és vállalati klaszterek létrejöttét. Szlovákiában a turizmus fejlesztése mellett a K+F+I területre irányuló források fokozatosan hozzájárultak a tudásintenzív ágazatok erősödéséhez. Összességében elmondható, hogy a megvalósult projektek nem csupán a vállalkozások közvetlen fejlesztését szolgálták, hanem multiplikátorhatásként hozzájárultak a régió gazdasági diverzifikációjához és versenyképességéhez.

Az operatív programok vizsgálatából kitűnik, hogy bár mind a négy országban a kkv szektor támogatása központi elem volt, a prioritások eltérően alakultak. A különbségek mögött részben gazdaságszerkezeti sajátosságok, részben pedig nemzeti fejlesztéspolitikai irányok húzódnak meg.

- Magyarország a forráshiányos, de ipari alapokra épülő kkv szektor versenyképességét kívánta javítani, különös tekintettel az innováció ösztönzésére.
- Csehországban a hagyományosan erős ipari bázis miatt a K+F és az energiahatékonyság kapott nagyobb hangsúlyt.
- Lengyelország a legnagyobb gazdasági és foglalkoztatási súllyal bíró kkv szektor fejlesztésére komplex, széleskörű beavatkozásokat alkalmazott, amelyek célja az innovációs teljesítmény fokozása volt.

- Szlovákia fókuszáltabb programot valósított meg, amelyben a K+F mellett a turizmus és az energiahatékonyság is központi szerepet kapott, reagálva az ország gazdasági sajátosságaira.

Az elemzés rávilágít arra is, hogy a 2007–2013-as időszakhoz képest a 2014–2020-as programokban erőteljesebb lett a kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységek támogatása. Ennek oka egyrészt az EU tematikus prioritásainak változása, másrészt az, hogy a régió országai fokozatosan felismerték a tudásalapú gazdaságba való átmenet szükségességét.

A támogatási arányokat bemutató ábrák jól szemléltetik, hogy a 2007–2013-as időszakban a kkv szektor közvetlen támogatására fordított források aránya országonként jelentős eltérést mutatott. Magyarország és Csehország kiemelten támogatta a kkv-kat, míg Lengyelország és Szlovákia inkább szélesebb körű gazdasági és innovációs célokhoz kapcsolt kkv-fejlesztéseket. A 2014–2020-as időszakban a kkv támogatások aránya némileg csökkent, ugyanakkor közvetett módon, a K+F, innováció és digitalizációs források révén tovább erősödött a szektor fejlesztése. Ez arra utal, hogy a kkv-k támogatása egyre inkább rendszerszinten, az innovációs ökoszisztémán keresztül valósult meg.

Összegzés

A Visegrádi országokat összeköti a közös történelmi és gazdasági múlt, illetve az 1990-es években megalapított együttműködés a közös célok elérése érdekében. Meghatározóak a korábbi események mind a négy ország tekintetében, hatással vannak a jelenben lévő helyzetükre. Igaz ez az itt működő kis- és középvállalati szektorra is. Versenyképességük és fejlődésük szempontjából szükségük van külső támogatásokra, amelyet közvetett formában az Európai Unió által is igényelni tudnak pályázatokon keresztül. Ezek a pályázatok az egyes országokban különféle operatív programokon keresztül érhető el, igazodva az ország gazdasági helyzetéhez, és jövőbeli célkitűzéseikhez. Jelen tanulmányban a kkv szektort is érintő operatív programok dokumentumait vizsgáltam két tervezési időszakban, 2007-2013 és 2014-2020, egy meghatározott szempontrendszer alapján. A két tervezési időszakban a nyolc operatív program dokumentációja alapján elmondható, hogy mind a négy ország törekedett saját gazdaságának modernizálására, a K+F+I tevékenységek erősítésére. A tervezési időszak során figyelembe vették saját aktuális helyzetüket, stratégiájukat annak megfelelően alakították a következő időszakban, valamint a prioritási tengelyek számossága, lebontása is ezek mentén történt. Jelentős különbség az országok dokumentumai között nem figyelhető meg, hiszen mind a fő célkitűzések, mind a prioritások hasonlóan kerültek megfogalmazásra. A KKV szektor szerepe túlmutat a gazdasági növekedés előmozdításán: alapvető tényező az innováció ösztönzésében és a társadalmi kohézió erősítésében is. Az uniós kohéziós politika keretében megvalósuló programok ezért nem önálló intézkedéscsomagként értelmezhetők, hanem egy tágabb, tudásalapú gazdaság kiépítését célzó stratégia részeként. Ugyanakkor bizonyos mélyebb szerkezeti problémák – például a vállalkozások és a kutatási szféra közötti gyenge együttműködés, illetve a régiók közötti egyenlőtlenségek – továbbra is fennmaradtak, és ezek a jövőbeli programok hatékonyságát is befolyásolhatják. Így a pályázati rendszer további vizsgálatokat igényel, hogy a fejlődés során milyen más tényezők lehetnek hatással a kkv szektorra.

Irodalomjegyzék

- ACCACE CIRCLE. (2025). *2025 tax guideline for Slovakia*. ACCACE CIRCLE.
- ANTAL-POMÁZI, K. (2011). A kis- és középvállalkozások növekedését meghatározó tényezők – A különböző finanszírozási formák hatása a vállalati növekedésre. *IEHAS Discussion Papers*.
- ÁRVA, L., CSATH, M., & GIDAY, A. (2018). A hazai kisvállalkozások megerősítése a neoglobalizáció kihívásaival szemben. *Pénzügyi Szemle*, 63(4), 537-555.

- BARTHA, Z., & SÁFRÁNYNÉ GUBIK, A. (2013). Az OECD országok JKB modellje. In Z. Bartha, A. Sáfránné Gubik, & K. Tóthné Szita (Eds.), *Intézményi megoldások, fejlődési modellek* (pp. 75-100). Miskolc: GNR Szolgáltató és Kereskedelmi Bt.
- BARTHA, Z., SÁFRÁNYNÉ GUBIK, A., & TÓTHNÉ SZITA, K. (2013). *Intézményi megoldások, fejlődési modellek*. Miskolc: GNR Szolgáltató és Kereskedelmi Bt.
- BECKER, S. O., EGGER, P. H., & VON EHRLICH, M. (2018). Effects of EU regional policy: 1989-2013. *Regional Science and Urban Economics*, 69, 143-152. <https://doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2017.12.001>
- BERNEK, Á. (2018). *Közép- és Kelet-Európa a 21. század geopolitikai/geoökonómiai stratégiáiban*. Budapest: Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789634541783>
- BRZAKOVA, K., & PRIDALOVA, K. (2016). Comparison of investment costs for companies using EU structural funds and investment incentives. *Procedia Economics and Finance*, 39, 711-719. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(16\)30283-0](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(16)30283-0)
- CUSMANO, L., KOREEN, M., & PISSAREVA, L. (2018). *2018 OECD Ministerial Conference on SMEs: Key issues paper*. OECD SME and Entrepreneurship.
- CSEH KÖZTÁRSASÁG. (2007). *Vállalkozás és Innováció operatív program*. Prága: Cseh Köztársaság.
- CSEH KÖZTÁRSASÁG. (2015). *Vállalkozás és innováció a versenyképességért (OPEIC)*.
- ERKKO, A. (2016). *Entrepreneurship support in Europe: Trends and challenges for EU policy*. London: Imperial College Business School.
- EURÓPAI BIZOTTSÁG. (2019). *Az európai strukturális és beruházási alapok végrehajtásáról szóló, 2019. évi stratégiai jelentés*. Brüsszel: Európai Bizottság.
- EURÓPAI PARLAMENT. (2025a). *Ismertetők az Európai Unióról – Regionális és kohéziós politika*. [Hely nélkül]: Európai Parlament.
- EURÓPAI PARLAMENT. (2025b). *Ismertetők az Európai Unióról – Az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA)*. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/95/az-europai-regionalis-fejlesztési-alap-erfa->
- EURÓPAI PARLAMENT. (2025c). *Ismertetők az Európai Unióról – A statisztikai célú területi egységek közös nomenklatúrája (NUTS)*. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/99/a-statisztikai-celu-teruleti-egysegek-kozos-nomenklaturaja-nuts->
- EUROPEAN COMMISSION. (2025). *Annual report on European SMEs 2024/2025*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- EUROSTAT. (2022). *Enterprise statistics by size class and NACE Rev. 2 activity*. [Hely nélkül]: Ismeretlen szerző.
- EUROSTAT. (2025). *Regional gross domestic product (PPS per inhabitant in % of the EU27 (from 2020) average) by NUTS 2 region*. Eurostat.
- GERGICS, T. (2023). *Az egyenlőtlenségek alakulása az Európai Unióban 2004 és 2020 között - A felzárkózás tapasztalatai és lehetőségei a visegrádi országokban országos és regionális szinten*. (PhD-értekezés). Pécsi Tudományegyetem, Pécs.
- GOECKE, H., & HÜTHER, M. (2016). Regional convergence in Europe. *Economic Convergence*, 51, 165-171. <https://doi.org/10.1007/s10272-016-0595-x>
- GOUVEIA, M., HENRIQUES, C. O., & COSTA, P. (2021). Evaluating the efficiency of structural funds: An application in the competitiveness of SMEs across different EU beneficiary regions. *Omega*, 101, 102265. <https://doi.org/10.1016/j.omega.2020.102265>
- HÉTFÁ KUTATÓINTÉZET. (2016). *Európai uniós források rendszere 2014-2020: Gyakorlati útmutató pályázóknak és pályázatóknak*. Budapest: Miniszterelnökség és a Hétfa Kutatóintézet.
- HIDEG, É. (2017). A regionalizálódás jelei és kérdőjelei a visegrádi országok foresight tevékenységében. In *Fogalmak harca: Írások a 70 éves Kiss Endre tiszteletére* (pp. 115-128). Veszprém: Veszprémi Humán Tudományokért Alapítvány.

- JUTKIEWICZ, P., & NOSARZEWSKI, K. (2015). A jövő helyzete a V4 országaiban. In: N. Kolos, P. Jutkiewicz, & Z. Bartha (Eds.) *A jövő helyzete a visegrádi országokban - SOFI 2025* (pp. 58-62). Miskolc: Miskolci Egyetem.
- KÁLLAY, L., (2003). A kis- és középvállalkozás-fejlesztési politikák alapjai Magyarországon és az Európai Unióban. In Buzás N., Kállay L., & Lengyel I. *Kis- és középvállalkozások a változó gazdaságban* (pp. 7-100). Szeged: JATE Press.
- KISS, É. (2020). *A Visegrádi csoport együttműködése*. Ungvár: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Számvitel és Auditálás Tanszék.
- KSH. (2011). *A kis- és középvállalkozások helyzete a régiókban*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- LENGYEL KÖZTÁRSASÁG. (2007). *Innovatív gazdaság operatív program*. Varsó: Lengyel Köztársaság.
- LENGYEL KÖZTÁRSASÁG. (2015). *Intelligens növekedés operatív program (POIR)*.
- MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KORMÁNYA. (2007). *Gazdaságfejlesztési Operatív Program*. Budapest: Magyar Köztársaság Kormánya.
- MAGYARORSZÁG KORMÁNYA. (2014). *Gazdaságfejlesztési és innovációs operatív program*. Budapest: Magyarország Kormánya.
- MEYER, N., & DE JONGH, J. (2018). The importance of entrepreneurship as a contributing factor to economic growth and development: The case of selected European countries. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, 10(4), 287-299. [https://doi.org/10.22610/jebs.v10i4\(J\).2428](https://doi.org/10.22610/jebs.v10i4(J).2428)
- MOORE GLOBAL. (2024a). *Poland tax guide*. [s.l.]: Moore Global.
- MOORE GLOBAL. (2024b). *Czech Republic tax guide*. [s.l.]: Moore Global.
- NAV. (2025). *Információs füzetek*. Budapest: Nemzeti Adó- és Vámhivatal.
- OVASKA, T., & SOBEL, R. S. (2005). Entrepreneurship in post-socialist economies. *Journal of Private Enterprise*, 21(1), 8-28.*
- PWC CZECH REPUBLIC. (2025). *Worldwide tax summaries Czech Republic*. PwC.
- SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG. (2007). *Versenyképesség és gazdasági növekedés operatív program*. Pozsony: Szlovák Köztársaság.
- SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG. (2014). *Kutatási és innovációs operatív program (OP VaI)*.
- WORLD BANK GROUP. (2019). *Small and medium enterprises (SMEs) finance*. [s.l.]: unknown publisher.
- WOSTNER, P., & ŠLANDER, S. (2009). The effectiveness of EU cohesion policy revisited: Are EU funds really additional? *European Policy Research Paper*.